

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 3: 33 - WOMEN AND SIFREI TORAH - PART 1

OU ISRAEL/BEIT KNESSET HANASI - FALL 2025

- As we move towards Simchat Torah, one of the (often divisive) questions which arises in some communities is that of women's dancing with the Sefer Torah or even reading from the Sefer Torah. Aside from Simchat Torah, some communities have innovated that the Sefer Torah is taken past the women's section of the shul (where easily accessible) on its regular journeys from and to the aron kodesh.
- In this series of shiurim we will examine the halachic issues surrounding use of the Sefer Torah and women's interactions with it. We will also look at some of the hashkafic issues surrounding innovation in halacha and Jewish practice, especially relating to areas involving women and synagogue practice

A] ORIGINS OF THE SEFER TORAH

1. (כד) וַיַּעֲשֵׂה מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּُוֹרָה הַזֹּאת עַל־סִפְר עַד תְּמִסּוֹן: (כה) וַיַּצֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַלּוּלִים נִשְׁאָרִים בְּרִיתָה' לֵאמֹר:
 (כו) לְקַח אֶת סִפְר הַתּُוֹרָה הַזֹּהֵא וְשִׁמְתָּם אָתָּנוּ מִצְדָּךְ אָרוֹן בְּרִיתָה' אֶלְקִיכָם וְהַיְהִיא־שָׁם בָּעֵד לְעֵד:

ברורים לא-כד-כו

The Torah records the writing of the original Sefer Torah, which was placed as a master copy in the Aron Kodesh.

2. (ח) וַיֹּאמֶר חָלְקֵי־הוּא הַכֹּתֶן הַגָּדוֹל עַל־שְׁפָנוֹ הַסִּפְר הַתּוֹרָה מִצְאָתֵי בְּבִית הָנִיר חֲלִקִיתָה אֶת־הַסִּפְר אֶל־שְׁפָנוֹ וַיַּקְרָא־הָהָה: (ט) וַיָּלֶךְ שְׁפָנוֹ לְמֶלֶךְ לְאָמֹר סִפְר נָתָנוֹ לֵי חֲלִקִיתָה הַכֹּתֶן וַיַּקְרָא־הָהָה שְׁפָנוֹ לְפִנֵּי הַמֶּלֶךְ: (א) וַיְהִי בְּשֶׁמֶע הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבָרֵי סִפְר הַתּוֹרָה וַיַּקְרָע אֶת־בְּגָדָיו: (ב) וַיַּצֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלִקִיתָה הַכֹּתֶן וַיַּתְּחִזֵּק אֶת־אֲחָקָם בְּשְׁפָנוֹ וַיַּתְּעִכְבֹּר בְּרִמְמִיכָה וַיַּתְּשִׁפְנוֹ הַסִּפְר וַיַּתְּשִׁיחַ עַבְדָּד־הַמֶּלֶךְ לְאָמֹר: (ג) לְכֹה דָרְשָׁו אֶת־הָבָעֵז וּבְעֵז־הָעֵם וּבְעֵז כְּלִי־יְהוָה עַל־דְּבָרֵי הַסִּפְר הַנִּמְצָא הַזֹּה בְּיִגְדּוֹלָה פְּנִימָה הַ' אֲשֶׁר־הָיָא נִצְתָּה בָּנו עַל אֲשֶׁר לְאַשְׁמָנוּ אֶבְתָּנוּ עַל־דְּבָרֵי הַסִּפְר הַזֹּה לְעֵשֹׂות בְּכָל־הַפְּנִים עַלְנוּ:

מלחים ב' כבתי-גג

The Sefer Torah makes a vital come-back in the time of Yoshiyahu when a copy of the Torah was re-discovered.

- The earliest verses from the Torah are those found at Ketef Hinnom which date from around 600 BCE.
- Many fragments of Sefer Torah scrolls were found in the Dead Sea Scrolls, dating from the late 3rd Century BCE.
- The Ein Gedi Scroll (discovered in 1970) dates from the 3rd/4th century CE and contains the first two chapters of Vayikra with wording identical to the Masoretic Text.
- The oldest complete Sefer Torah is the Bologna Torah Scroll, dating from c. 1155-1225 CE.

B] HALACHOT CONCERNING THE SEFER TORAH

B1] LOCATION & MOVEMENT

3. מצוה ליעיד לספר תורה מקום.

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה יי:

The Sefer Torah must be kept in a designated place (the Aron Kodesh) and not to wander around.

4. בא לו כהן גדול לקרות. חזון הכנסת נוטל ספר תורה ונונטו בראש הכנסת נונטו לسان והסגן נונטו לכהן גדול וכהן גדול עומד ומתקבל וקורא....

משנה מסכת יoma פרק ז משנה א

Part of the Yom Kippur ceremony in the Beit HaMikdash was the passing of the Sefer Torah between the leaders of the Jewish people.

5. בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן! אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעללה בהן.

The Yerushalmi asks how we can move the Sefer Torah around in such a way when in fact the halacha is normally that we walk to and with the Sefer Torah and it does not come to us! It answers that this specific case is an exception due to the seniority of the people involved.

6. ואמר בז' כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו, וקורה בו כדי להראות חזותו לרבים. (רכ"ו - לכלהות נוי של ספר תורה, והפללה צנולית שטרם לכתנהות ומהו, שנחומר פמיה ט) זה לוי ולחנו - כתנהך לפניו מהות לוatz נח, ספר תורה נח, קובל נח, צדוי נח, בנדול חומן, ומՄרא יוס ככופורים בכזיהוט כס.

Yom Kippur was such an exceptional day that individuals also brought their own Sifrei Torah to read in the Temple in order to beautify the mitzva by showing their sefarim to others.¹

7. בני אדם החובשים בבית האסורים אין מביאין עצמם ס"ת אפיקו בר"ה ויה"כ. וכך: וכיינו דוקה צבעת כקריהח לגד חכל חס מכנייס לו ס"ת יוס הוי יומיס קודס מותך. וולס כוות הדרס חטוצ צכל עניין טרי.

The *Shulchan Aruch* rules that a *Sefer Torah* must not normally be moved around for a one-off use but must be relocated in a fixed manner for a few days².

8. (מ') אין מביאין וכו' - כדי לקלות זה בעמלה. וכטעס צלזול כו' לשם נס"ת לכווליכך אל חנויות שוליכון לך כי כבודך שליכו חנויות
חיליכן....

The underlying reasoning is that the people must go to the Torah and not bring the Torah to them.

9. אין הציבור רשאים לצאת מבהכ"ג עד שיצניעו ס"ת. כג"ה: מיכו לא הנית יוֹלִיס רק ייחד לית לֹן זָה. ואם מצניעים הס"ת בבית אחר אם אין לבהכ"ג אלא פתח א' צריךין להתעכבר עד שיצא הס"ת וילכו אחוריו למקום שמצניעים אותו שם. ואם יש לבהכ"ג שני פתחים, יכולים לצאת בפתח אחד קודם שיצא הס"ת בפתח الآخر, ובלבבד שיילכו אחר הס"ת וילווחו למקום שמצניען אותו שם. כג"ה: וצמכוות שמגניעין אותו זכיכל, טהו קלחון זכיכ"ג, מזוח כלל מי שטוצרת לפניו ללווחה עד לפניו קלחון זמגנישן לוטח סס. וט סכתבו זמגנישס כתניוקות לנטק כתויכ כדילוחנקס ולזרקס זמגנוז, וכן נוגנין.

שליחו ערוד אורח חייט הלקות קריית ספר מורה סיימו קמץ צעיף א

The Shulchan Aruch rules that the congregation should accompany the Sefer Torah on its journey around the shul³.

10. נכוון שכל אחד מהקהל יגיש אל הספר תורה כדי לנש��ו בידיו או בפיו, אבל אין זה מן הראוי שמוליך הספר תורה יושיט את הספר תורה לכל אחד ואחד כדי שיינשקו. אלא בעת הליכתו לתיבה יישו מהקהל ונש��ו את הספר תורה. ומותר להקיף את אולם בית הכנסת. כדי לעבור דרכ ארוכה יותר אל התיבה.

ילבשו יוסף באושע אוות חיות פימיו בלבד - שדר הונאתה בספר תורה סעיף?

Rav Ovadia Yosef rules that, although the Sefer Torah may be walked around the shul so that the people can kiss it (presumably since this increases kavod haTorah), the people should approach it and the Sefer should not be held out to them. Again, the people go to the Torah and not vice versa.

1. Some suggest, based on this source, that the prohibition on moving around Sifrei Torah may only apply to those used by communities and not by individuals. See Kaf Hachaim 135:80, Tzitz Eliezer 18:6 and Har Tzvi OC 71. The Jewish king also had a portable Sefer Torah which he carried around with him (almost) everywhere - see Devarim 17:18 and Rashi. The king did not take his Sefer Torah into the bathhouse or the toilet (Sanhedrin 21b).

2. There is a widespread understanding/custom that a Sefer Torah should be read 3 times in its new location, although this is not always adhered to for shiva minyanim. This idea is also 'myth-busted' in R. Ari Zivotovsky's article - *What's the Truth about Relocating a Sefer Torah* -

<https://jewishaction.com/religion/jewish-law/whats-the-truth-about-relocating-a-sefer-torah/> See also R. Ari Enkin's article of this topic at <https://outorah.org/p/43560/>.

3. See Mishna Berura 149:7 where he clarifies that the halacha to accompany the Sefer Torah also applies when it is being taken out.

11. אמר רבי אלעזר, הא דאמרו חכמי, גלותא דספר תורה אפלו מביא בניתהא לבני קנייתא אחרא אסור. וכל שפנ לבני רחוב אמר רבי אבא, שכיניתא כד אטגילה נמי מאטיר לאטיר, עד דאמרה ורמי ט:א מי קני במדרב מלון אונחים וגוי, אונח הכא בקדמיתה מביא בניתהא לבני קנייתא, לבתור לבני רחוב, לבתור במדרב מלון אורחים. אמר רבי יהודה, בני בבל מסתפו ולא קא עברי אפלו מביא בניתהא לבני בניתהא, כל שפנ לבני רחוב הא.

זהר אחר מות מה: רעה (עא):
The Zohar is particularly strict on moving a Sefer Torah, even from shul to shul, although one opinion compares the wandering of the Torah to that of the Shechina in exile.

- The following positions emphasize the seriousness of the halachic concern not to move a Sefer Torah:

- R. Yaakov Emden⁴ strongly opposed the custom to bring a Torah to a shiva house, especially since there were often little children present with soiled diapers . R. Yaakov Sofer⁵ rules that it is incorrect to bring a Torah to a shiva house, but rather after the davening everyone at the shiva should go to the shul to read the Torah.
- R. Eliezer Waldenberg⁶ was critical of those who daven outside at the Kotel and bring a Sefer Torah to the minyan for leyning. He suggests that either the Torah be brought to the minyan, preferably with the aron kodesh, before davening, or that the entire minyan move to a Torah and either read it there or escort the Torah to the place where it will be read.

• On this basis, the custom of walking the Sefer Torah around the shul so that people can kiss it is surprising. According to the halacha, the Sefer should really take the shortest route to the bima and people should come to it!

• It also makes even more surprising the widespread custom on Simchat Torah to take out all the Sifrei Torah to dance with them. On Simchat Torah itself it can be argued that they are being moved so that everyone can be called up to receive an Aliyah. But Sefarim are also sometimes taken out into the street in Israel for 'hakafot sheniot' on Motzei Chag.

12. **שאלה:** האם מותר להוציא ספרי תורה לרוחבה של עיר ביום שמחת תורה ובמקומות אחרים, בשמחה ובשירים, ולהקפות שנויות, או יש לחוש בזה למה שאמרו חז"ל טلطול והעברת ספר תורה למקום?

תשובה: לצורך שמחת התורה נראה שאין בזה חשש אייסור כלל, וחביבה מצויה בשעתה, לחבב התורה על כל שכבות העם. וכן פסק הגאון רבי יעקב קשטרו בספרו ערך לחם (סימן קל"ה), שਮותר להעביר הספר מהמקום לאל מחוץ לבית הכנסת לשמחת התורה, כיוון שלכבוד התורה הוא. והגאון יעב"ץ בספר מזור וקציעה (סימן קל"ה), הביא סמך לדבר מהגמרה ביוםא (ע), שככל אחד היה מביא ספר תורה שלו ביום היכיורים וקורא בו להראות נוי הספר תורה ותפארתו לרבים. ואף על פי שישם קוראים בו, מה שאין כן כאן שאין מוצאים אותו אלא לשמחת תורה, בכל זאת יש להתריר גם בזה לכבוד התורה, וכמו שהעה המור וקציעה שם.

.... וכיוצא בזה התיר רבינו האי גאון בתשובה, למחות כפים ולקוד בשמחה תורה אפי' כshall בשבת, ואף על פי ששנינו במסכת ביצה (ל), אין מטפחים ואין מספקים ואין מתקדמים ביום טוב. ומפרש בגמרא הטעם משומן גורה שמא יבוא לתקן כי שיר, וכן נפסק בטור ושלחן ערוך (א"ח סי' של"ט), זה הוא רק בשבותות ובימים טובים אחרים. אבל בשמחה התורה, כיוון שהדבר נעשה לכבוד התורה לא גزو בזה משום שבות.

לפייך גם הוצאה ספרי תורה לרוחבה של עיר ביום שמחת תורה היא א"ק וורק להרבות כבודה של תורה, אין בזה שום חשש איסור, וכן שפסק הגאון מהריך"ש ושאר אחרים. וכן פשט המנהג. ומנהג ישראל תורה הוא ...

שות' יהוה דעת קל אסימן עב

R. Ovadia Yosef rules that taking out a Sefer Torah, even into the street, on Simchat Torah is completely permitted since this is clearly in honor of the Torah (and not as a convenience to the people). He also underlines that the custom of Klal Yisrael is full binding Torah!

B2] STANDING FOR THE SEFER TORAH

13. איבעיא להו: מהו לעמוד מפני ספר תורה? ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרו: קל וחומר - מפני לומדי עומדים, מפני לא כל שכון!

קידושין לג:.

Chazal learn a *kal vechomer* - if we stand for those who learn the Torah should we not also for the Torah itself?!

14. אמר רבא: כמה טפשי שאר אינשי דקיים מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי נברא רבה, דאילו בס"ת כתיב ארבעים, ואיתו רבנן בצראו חדא

מכות כב:

Although elsewhere Rava explicitly learns the *opposite* *kal vechomer* - that a great Torah personality is superior to a Torah scroll.

4. Mor U'Ktzia 135

5. Kaf HaChaim OC 135:75.

6. Tzitz Eliezer 11:16.

15. כל מי שיטשב לפניו ספר תורה, ישב בכובד ראש באימה ופחד. שהוא עד הנאמן לכל בא עולם, שאמר והיה שם בך לעד (דברים לא). ויכבדו כפי פה. אמרו חכמים הראשונים: כל המחלל את התורה גופו מחלל על הבריות. וכל המכבד את התורה גופו מכבד על הבריות.

רמב"ם הלכות תפילין ומזהה וספר תורה י"א

It is permitted to sit when the Torah is being read, but one must maintain extreme respect and awe when so doing.

B3] TOUCHING THE SEFER TORAH

16. נלא יהיו ידיו מטיפות או מלכלכות בטיט, אלא ירחתו ידיהם ואמר כך יגעו בו.

רמב"ם הלכות תפילין ומזהה וספר תורה י"ח

If one's hands are dirty they must wash them before handling the Sefer Torah.

17. אמר רבי פרנק אמר רבי יוחנן: האוחז בספר תורה ערום - נקי ערום. ערום סלקא דעתך? אלא אמר רבי זירא: ערום בלא מצות. בלא מצות סלקא דעתך? אלא אימא: ערום בלא אותה מצוה.

שבת יז.

Chazal state that one may not hold the parchment of a Sefer Torah with one's bare hands. Those who do, will be 'naked' of the mitzva being done with the Torah⁷.

18.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריית ספר תורה סימן קמו הקדמה - סעיף א

The Shulchan Aruch rules that the parchment must be held⁸ using a cloth.

19. [ל] שם. ערום בלא מטפח. ואני שמנתי שם מפרטים דכה עירם לה קלי לסכל תורה הלא על קהדים קהודה ספר תורה שאלת כה ערום מטלית מליין נCKER ערום. מכ"ר רפאל מילודוכ ז"ל בספר מיס רזים חלק יורה דעת סימן נ"ג, יד ה' קרן מכדוויה כתלה וככחות כטוער חות ח'. ק"ר על גז לדפוס דיניל קיימולן נן כדורי מון ז"ל וככשכמתה כל כפוסקים ערומים קלי לסכל תורה. וכן כתוב ביפח נגכ' חות ח' דכני מילוי סוייע מסייעו ליה למלה שכתוב קרא מעטך לארבוס חלק קולח חייס סימן ל"ו דלון ערומות ולקרות הספר תורה ונגס ערומות טום מילוק כנוגע בספר תורה צלמי כדורי צלצלו צפלה על רהטו וכו', מיכו כתוב טס הלאן ח' נגכ' קמיהה צבאי זך יענו"צ:

כף החיים על או"ח סימן קמו

The Kaf HaChaim cites another understanding of this Gemara - that a person may never handle a Sefer Torah or perform any mitzva associated with it unless THEY are wearing a talit with tzitzit. However, he is also clear that this is NOT the halacha.

• From the above discussion it is important to note that a Sefer Torah is meant to be moved and touched as little as possible, by anyone. Over-familiarity with the Sefer can entirely negate the mitzva being performed⁹.

B4] THE SEFER TORAH AND TUMA

20. עשרה תקנות תיקון עזרא (פב) ותיקון טבילה לבעלי קריין - דאוריתא הוא? דכתיב: (ויקרא טו:ט) **וְאַל שִׁיבְתָּא תְּצִא מִמְנָה שְׁכַבְתָּא תְּצִא וְלֹמֶץ בְּמִים**. דאוריתא הוא לתרומה וקדשים, אתה הוא תיקון אפיו לדברי תורה בבא קמא פב

Ezra introduced a takana (tevilat Ezra¹⁰) that men¹¹ were not permitted to learn Torah or to daven¹² if they had experienced a seminal emission unless they first went to the mikve¹³. This was intended to elevate the kedusha of their learning and davening and also to limit men's sexual demands on their wives by creating barriers to learning and prayer which, it was assumed, men would not want to avoid.

7. See MB 147:1 who explains the Gemara in this manner.

8. Or even touched - see MB ibid. This is prohibited even if one's hands have been washed (ibid).

9. This point is made very strongly by R. Menachem Schrader in his shiur - *Women Touching or Holding a Sefer Torah* (<https://www.yutorah.org/lectures/lecture.cfm/853797>). He clearly understands that many contemporary customs of men dancing with and unnecessarily moving Sifrei Torah are questionable in halacha. Extending these to women is a further complication.

10. For a detailed summary of the background and laws of Tevilat Ezra see <https://shulchanaruchharav.com/halacha/chapter-8-tevilas-ezra-for-a-baal-ker/>.

11. The original takana also included women following intercourse but there is no custom today for women to tovel before tefila or learning.

12. There is a debate as to whether the takanot concerning learning and davening were instituted at the same time or if the takana was originally on learning and then extended to davening - see Rambam Hilchot Tefilla 4:4 and Kesef Mishna (ibid).

13. If no mikve is available then the next best option is having 9 kavim of regular drawn water poured over one's body. This is equivalent to standing for 3-4 minutes in a shower.

- Ultimately, this takana backfired since the men were reluctant to go to the bother of tevila. So they either continued their previous sexual life and stopped davening and learning, or they limited intimacy with their wives so that they could continue davening and learning. According to most Rishonim, the takana was cancelled and is no longer binding, although some men still attend the mikve daily - in deference to the minority (but significant) opinion that it is still binding¹⁴ and also for personal kedusha¹⁵.

21. הזבין והזבות והנדות והיולדות מותרין לקרוא תורה ולשנות במשנה במדרש בהלכות ובאגדות, וב בעלי קריין אסורין בכלל. תוספות מסכת ברכות פרק ב הלכה יב

Notwithstanding the specific prohibition for a ba'al keri to read/learn Torah or pray, there is NO restriction for others who are tamei, including women who are niddot, zavot and yolahot¹⁶.

תניא: רבבי יהודה בן בתירא היה אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר (ירמיהו כג:ט) **כלוא קה' דבנוי כאש נאמ-ה'** - מה אש איינו מקבל טומאה אף דברי תורה איינו מקבלין טומאה. ברכות כב 22.

The source for this is that words of Torah, and by extension the Sefer Torah, is not subject to contamination by tuma.

23. **ח כל הפטמאין, ואפלו נדות ואפלו פותי, מותרין לאחزو ספר תורה ולקנות בו. שאין דברי תורה מקבלין טומאה.** רמב"ם הלכות תפילה ומצוות ספר תורה יח

The Rambam rules accordingly - a woman who is nidda may hold and learn from a Sefer Torah.

24. **כל הטמאים, אפילו נדות, מותרים לאחزو בספר תורה ולקנות בו** שולחן ערוך יורה דעת הלכות ספר תורה סימן רבב

This is also ruled in the Shulchan Aruch and the Rema does not interject with any objection.

C] WOMEN AND THE SEFER TORAH

C1] GEONIM

- On the issue of women in nidda going to the synagogue and even praying outside the synagogue, there are apparently conflicting traditions in the Geonim¹⁷.

בספר המקצתות כתוב שאשה לא תכנס לבית הכנסת כל ימי ראייתה עד שתתלבן, שנאמר (ויקרא יב:ד) **בכל קדש לא תגע** ... וכן הוא בשם רב צמח גאון, וכן מנהג בשתי ישיבות, ואפלו מחוץ לכנסת. ואין לי אלא בימי נדותה, בימי שמירתה מנין, **ת"ל עד מלאת ימי טהרה**. ולא מיבעי דאסור למייל לבי כנישתא, אלא כד שמעה מידי דברכתא אסור לה לענות Amen. דאמר רבוי יהודת אסור לברך לפניהם הנדה שלא תחרה ותאמיר Amen, ונמצא שם שמים מתחלל. 25.

תשובה הגאנום - חילוף מנהגים סימן י"א, אוצר הגאנום (לויין) ברכות מט

The Sefer Hamiktzo'ot¹⁸ records a number of customs from the time of the Gaonim which prevented women in nidda from attending synagogue¹⁹. These also include a custom that women who were niddot should not even say Amen to a beracha and one should not make a beracha in front of them in case they did say Amen, thereby causing a 'chilul Hashem'!

14. Authorities who rule that Tevilot Ezra is still binding, at least for davening, include: Rav Hai Gaon; Rabbeinu Chananel Berachot 22a; Rabbeinu Yonah Berachot 22a; Rosh Berachot 22a; Or Zarua 1:117; Haiggur 132; Sefer Hayashar of Rabbeinu Tam 391; Tosafot Chulin 192b; Hamanhig Yom Kippur 72; Piskei HaRid Berachot ibid; Maharam Mirothenberg 221; Rokeach 321; HaEshkol 1:22; Orchot Chaim Tefilla 32; Siddur Yaavetz Hanhagat Haboker Seder Ba'al Keri 5. The Sifrei Kabbala are clear that Tevilot Ezra is still required.

15. Most Chasidim are still particular to tovel before davening, especially if they will be a chazan, ba'al keriya or receive an aliyah to the Torah. They are also very careful to go to the mikve before visiting a cemetery.

16. See Berachot 22a which cites a Beraita which includes other temei'im, including those with tzara'at and men who had relations with women in nidda, in the permission to learn all forms of Torah. Nidda refers to a woman experiencing normal menstrual bleeding. A zava is a woman who experiences uterine bleeding at times other than her normal cycle. A yoledet is a woman who gave birth in the last 7 days (for a boy) or 14 (for a girl). Interestingly, this source indicates that there is no prohibition or impediment for women to learn Torah She'ela Pe.

17. See also R. Yerucham Fischel Perlow's commentary of the Sefer Mitzvot of R. Sa'adia Gaon (Esin 2) where he discusses the possibility that R. Sa'adia rules that davening is prohibited min haTorah for all temei'im!

18. A very early halachic collection, sometimes attributed to the 11th century Rabbeinu Chananel and seen as reflective of the psak of the Babylonian Gaonim.

19. This text is clear that the restrictions apply both while the woman is menstruating and also during her 7 clean days. However, the following source clearly makes a distinction between the bleeding days and the seven clean days.

26. בספר המקצתות. שאלו מকמי רב חננאי ריש כלה - נדה מהו למייל לבני כנשתא לצלי. (תשובה) ואמר כי פסק גם נדה וטבלה ושניהם כסותה, שפיר דמי למייל בי כנשתא לצלי. ואמר דלית בה אסורה והא דכתיב ויקרא יב) בכל קודש לא תען - לענן תרומה וקדשים דאסיר. ואל המקדש לא תבא - שאינה מביאה קרבן עד מלאת נקיות. וכן ההלכה.

אוצר הגאוןים - אוצר הגאוןים (לyon) ברכות מט (קובץ שיטות קמאי כתובות ס"א)

However, an alternative text of the *Sefer Hamiktzo'ot* clearly distinguishes between the days of bleeding and the 7 clean days. It also sounds from this source that the concern may be more of personal hygiene than halachic tuma.

27. שאלו מון קמאי מר רב יהודה גאון ... נדה מהו מלצוי או למייל לבני כנשתא ואמר שפיר דמי.

תשובה הגאוןים - מוסאפה סימן מה

R. Yehudai Gaon rules clearly that a woman²⁰ who is nidda²¹ can daven and go to shul with no halachic concern.

28. (שאלה) ושאלו מוקמי דריש מתייבתא מניין לנדה שתתפלל. (תשובה) אמר להו את למד ששבועה ששמעו ישראל את הדיברות מפי הגבורה היו בכל אנשים ונשים וטף, שנאמר (דברים לא) הקהל את העם האנשים והנשים והטף.

תשובה הגאוןים - חילוף מנהגים סימן י"א (קובץ שיטות קמאי נדה ס"א):

Similar to the tradition from Rav Yehudai Gaon, we see other psakim from the Geonim that women may always go to the synagogue, just as all women were summoned to hear the Torah being given at Sinai.

C2] THE BERAITA DENIDDA

29. **וְאֶל-הַפְּקַדֵּשׁ לֹא תָבֹא** (ויקרא יב) - אין לה רשות להכנס לבתי מדרשות ולבתי כנסיות.

ברייתא דנדה ג:

The *Beraita deNidda*²² is a little known text, first mentioned in the time of the Rishonim. It quotes a verse in *Vayikra* which prohibits the *Yoledet* from entering the Temple until 40 days (in the case of a boy) or 80 days (in the case of a girl) after the birth. It then expounds this to rule that she (presumably referring to a *yoledet* and also perhaps to *niddot* and *zavot*) may similarly not enter into a *Beit Midrash* or a *Beit Knesset*.

20. A very helpful article is <https://www.deracheha.org/contact-with-sefer-torah/#d1e4170>

21. It should be noted at the outset that women in medieval times experienced far fewer menstrual cycles than they do today. First, they reached puberty (aged 12-14) slightly later than women today (as young as 8) but reached menopause much earlier (late 30s), if they even made it to that age by surviving childbirth. Second, fewer medieval women had regular monthly periods due to poor nutrition and hard manual work which resulted in them having much less body fat, slowing down the reproductive system and often preventing menstruation. Thirdly, women married young, had more children and nursed for longer, preventing menstruation. As such, far fewer women were *niddot* then. The average American woman today has 450 cycles during her life. This equates to around 2,250 days (over 6 years) actively menstruating and around 5,400 days (nearly 15 years!) as halachically *nidda*, if they were Jewish. Nevertheless, the higher birth rate (involving pregnancy and nursing) among orthodox Jews would bring this down somewhat.

22. Beraita deNidda is first mentioned in various works in the 12th/13th centuries, specifically by the *Or Zarua*, who quotes his teacher (*Ravya*) as citing it. It is also quoted by the *Ramban* on *Bereishit* 31:35 which deals with *Rachel's* refusal to stand up for her father since she was menstruating. The *Ramban* states:

כמו שהזכו רבוינו רבוינו בבריתא של מסכת נדה: תלמיד אסור לשאול בשלום של נדה, רב נחמי אומר אפלו הדבר היוצא מפה הוא טמא. אמר רב יוחנן אסור לאדם להלך אחר הנדה ולדרוס את עפורה שהו טמא כמוה כך עפורה של נדה טמא, ואסור ליהנות מעשה דיה.

The *Ramban* introduces the quotation in the name of 'Rabboteinu', which he normally uses to refer to *Chazal* and he may have understood it to be an ancient source. Some scholars date it to around 4th century in *Eretz Yisrael* (all the *Amoraim* mentioned in the text are from *Eretz Yisrael* and not *Bavel*). Others place it in post-talmudic Italy.

Interestingly, *Maimonides* (*Guide of the Perplexed* 3:47) quotes similar practices to some of those mentioned in *Beraita deNidda* but identifies them as idolatrous and entirely opposed by the halacha: *"But the practice of the Sabeans, even at present general in the East, among the few still left of the Magi, was to keep a menstrual woman in a house by herself, to burn that upon which she treads, and to consider as unclean every one that speaks with her: even if a wind passed over her and a clean person, the latter was unclean in the eyes of the Sabeans. See the difference between this practice and our rule, that "whatever services a wife generally does to her husband, she may do to him in her separation"; only cohabitation is prohibited during the days of her uncleanness."*

Beraita deNidda became more widely known through extensive quotation from it in the popular 13th century halacha *sefer Sha'arei Dura* and its later inclusion in the famed 16th century Yiddish work *Tzena u-Re'ena*. Many of its provisions were not followed in practice, such as that women in *nidda* may not light *Shabbat* candles, take *challa* or even walk into a room containing *sefarim*. It also rules that if a man or child steps onto the saliva of a woman who is in *nidda* they may not enter the synagogue until they have gone to the *mikva*. But others were codified into halacha, such as the requirement that a woman should not look at an impure animal on her way home from the *mikva*. (This is codified by the *Rema* (*Yoreh Deah* 198) and others). The *Beraita deNidda* focuses strongly on the birth of R. *Yishmael ben Elisha* giving rise to the story that his mother repeated her immersion eighty times!

Some scholars see in this work a resurgence of the teachings of *Beit Shamai* and the *Essenes*, whose positions had been overtaken by *Beit Hillel* and *R. Akiva*. Fascinatingly, it presents the well-known story of the heavenly voice resolving the dispute between *Beit Hillel* and *Beit Shamai*, but in a very different manner: *"Blessed be the strict! These as well as those are the words of the living God; but we must regulate ourselves according to the teachings of the school of Shamai"*. Others regard it as a Karaite forgery which found its way into some streams of rabbinic thought. Prof *Shaul Lieberman* regarded it as a text written by an antinomian group in *Eretz Yisrael*. The main contemporary academic work on this is *La Beraita de-Nidda: Un texte juif pseudo-talmudique sur les lois religieuses relatives à la menstruation*, *Evyatar Marienberg*, 2014. For more on the *Beraita deNidda* see:

- <https://jwa.org/encyclopedia/article/beraita-de-niddah>
- https://www.chabad.org/therebbe/article_cdo/aid/2515718/jewish/Visual-Education.htm
- <https://maagarim.hebrew-academy.org.il/Pages/PMain.aspx?mishibbur=513000&mm15=000001001000>
- https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%99%D7%AA%D7%90_%D7%93%D7%9E%D7%A1%D7%9B%D7%AA_%D7%A0%D7%93%D7%94
- <https://hakibbutz.org.il/9190>
- *The Menstruant As "Other" in Medieval Judaism and Christianity*, *Sharon Faye Koren, Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies and Gender Issues*, 2009, 33-59.

C3] RISHONIM

30. ויש נשים שנמנעו מליכנס לבית הכנסת בעת נdotן מלהות ספר תורה ומליגע בספר. **חומרא בעלמא הוא**²³ ומקום טהרה להן ויפה הן עושות ואשריהן חלוקם בעולם זהה ולעולם הבא.

ספר ליקוטי הפרודס מרשי"ה:

The school of Rashi²⁴ published a number of psakim in the Sefer HaPardes and Sefer Likutei HaPardes. This also records the custom of women who were in nidda not to come to shul, not to touch the Sefer Torah and not even to look at it. The sefer clearly rules that these are not halachically required by praises the customs as appropriate chumrot.

31. והנשים נהגו סלסלול בaczman ופרישות בעת נdotן שאין נכנסות לבית הכנסת, ואף כשותפות לאין עומדות לפני חברותיהן. וכן ראייתי כתוב בדברי הגאנונים בעניין לשון ברייתא, ואינו בתוספתא שלו. וכשר המנהג, כדאמרין אבعل קרי (ברכות כב) 'שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמיין בה וככל מהמיר בה מאירין לו ימיו ושנותיו', ומינה נלמוד אשarra.

ראבי"ה חלק א - מסכת ברכות סימן שח

The Ravya (12th century German) quotes the Beraita deNidda as halacha and approves of the custom in his community that menstruating women did not go to shul. They did daven, although did not stand in front of another woman. He compares the status of nidda for women to that of ba'al keri for men.

32. יש נשים [נדות] שנמנעו מליכנס לבהכ"נ ומלייגע בספר. **חומרא בעלמא היא ויפה הן עושות.** ומורי אבי העזרי אמר לי שיש נשים שאין מתחפלות אחריה הנדה ואמר לי שמצו כון בפיירוש בבריתא דנדת. הרבה חומרות אמר לי שראה שם. כללו של דבר כל מה שיכל אדם להחמיר בנדה יחמיר ותבואה עליו ברכה.

ספר אור זרוע חלק א - הלכות נדה סימן שח

The Or Zarua, a student of the Ravya, also quotes this custom that women who were nidda did not go to shul (and adds did not touch the Sefer Torah). He encourages people to be stringent like the Beraita deNidda, even though he accepts that these chumrot are not halachically binding.

33. ועל הנשים בעת נdotן, אמרת התרתי להם ביום הnorאים וככה"ג שרובות מתחاضות לבהכ"נ לשמעו תפילה וקריאת שילכו לבהכ"נ. וסמכתא ארשי' שמותיר בהלכות נדה משום נחת רוח לנשים, כי היו להן לעצבון רוח ולמחלת לב שהכל מתאשפין להיות בצוור והמה יעדמו חוץ. ואשכחן נמי דשרין להו סמיכה באקפן ידייהו, אף על גב דנראה כמו עבודה וזלזול בקדושים, משום נחת רוח שללהן ועיין גם בהלכות נדה של מורי דודי הקדוש מהר"א ז"ל, תמצא שהגיה מא"ז גדול בשם הגאנונים דמשמע דאיסור גמור הוא, ובא"ז קטן כתוב רק דיש נשים שנמנעו ויפה הן עושין. הא קמן דעת להבין אלא דזריזות ופרישות בעלמא הוא, נאם הקטן והצעיר שבישראל.

תורמת הדשן פסקיים וכתבים סימן קלב

The Terumat Hadeshen (15th century, Austria) permits women who are in nidda to come to shul on the Yamim Norai'm since these are occasions on which the entire community gathers and they will feel disappointed and left out if they are not able to join. He draws precedent for this approach from Gemarot which permit certain activities (which are not technically prohibited but usually not done), in situations where this is needed to bring 'nachat ruach' to women. He is able to permit this on the basis that the practice of niddot not coming to shul is a stringency and not a halachic requirement. However, he quotes other positions which DO rule this as a full prohibition which cannot be permitted, even on the Yamim Noraim. It is also noteworthy that, even though he ultimately permits women to come on these days, he clearly considers this to be an exception and would rule that they should not come at other times.

34. אמר רבינו יוסי: סח לי אבא אלעזר: פעם אחת היה לנו עגל של זבחים שלמים והביאנוו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים. לא מפני שסמיכה בנשים, אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים.

חגינה טזב

The Gemara brings a case from the Temple in which a korban was taken to the women for semicha, even though this is not halachically required. Since it is not necessary, it could have been seen as a cheapening of the offering by using it for extraneous purposes. Nevertheless, this was permitted to avoid unhappiness among the women of the family who had brought the korban²⁵.

23. See Hilket Nashim Vol 2 p 332 in which a significant extra passage is added to this source based on other citations of Sefer HaPardes. This extra wording emphasizes that the synagogue should NOT be treated like the Temple in terms of tuma. Further research is needed as to the accuracy of this extra section.

24. This tradition does not specifically quote from the Beraita deNidda although it is quite possible that there was overlap with the students of the Maharam of Rottenburg, such as the Sha'arei Dura.

25. See Tosafot (ibid) who focus on the importance of this being a family offering so simcha by the women was in a real sense by the owners of the korban. This factor may not be as To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbimanning.com

35. **ספר מקובלות כתוב שולחן ליה כנמת כל ימי רוחיתך עד שתתלון נטה מטה גב' קדש ליה תנען, ורשותי כתיה. וצערו מדור"ל כתוב כי צימי נדחה למסורה נזקיה לת כטס וכן צימי לזונה. וכן כו' צטס רצ' נומה גלון. וכן מיניג צטט יטיזות ולפי מוחן נכסת. ולח מצעיתו למסורה למשעל לדי נכסתת הלאה כט שמעה מידי ד Zukat הלאה לטענה חמן. דוחמר רצ' וקודה חסוכ לזרק לפני נדחה שליח תברך ותחלמר חמן. וממיה שט טמיים מתחללה, מספ' חור זרוע כגדול. וזה לטון חור זרוע קפון וית נטס טהין מתפללות החוליה בנדח ויפא כן טוותה נכ"ל. והני כמחצער ליהתי צמדינו נוכנין בנטיס לכסת כנמת ומתפללות וטוותה כל דבר שקדוטה. רק מזכירות שליח לכסתכל בספר טויכ צבעת שכחן מරחכו לעמ.**

ספר האgor הלכות טבילה סימן אלף שפה

Sefer Haligur²⁶ (15th century Germany/Italy) cites many restrictive customs followed by women who were in nidda. Nevertheless, he reports that in his community (in Italy) women DID go to shul, even when niddot, but they would not look at the writing of the Sefer during hagba'a.

36. **וכשתה נמי דידן נח נכווג לכם נט לכת כנמת. וכתב רצינו ירוחם (פ"ז כ"ז ג' לג' ע"ז) שטלח חניטים ונטיס טוועיס לומער שביולדת ליריכ ליזכר מליכטם צוית כנמת עד שיענערו לרטען זיכר וטמוניס לנקי'ה ומיניג צטעה כו' ויריך למוחות צידן:**

בית יוסף אורח חיים סימן פח

The Beit Yosef quotes many of the sources mentioned above but concludes that the Sefardic practice was that women were NEVER prevented from coming to the synagogue. He also explicitly rejects as incorrect customs that women would not come to the synagogue for 40/80 days after giving birth.

C4] SHULCHAN ARUCH & POSKIM

37. **כל הטמאים קורין בתורה וקורין ק"ש ומתפלליין חוץ מבuali קרי שהוחציאו עזרא מכל הטמאים ואסרו בין בד"ת בין בק"ש ותפללה עד שיטבול כדי שלא יהיה ת"ח מצוין אצל נשותהן כתרנגולין. ואח"כ בטלו אותה תקנה והעמידו הדבר על הדין, שאף בעל קרי מותר בד"ת ובכנית שמע ובתפללה بلا טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבון, וכן פשט המנהגה. סג'ה: יט שכתזו טהון נדח צימי רוחיתך ליכטם צוית כנמת הלו לכתפנן הלו לזקוכי כטס הלו ליגע צפסה. וו"ה שטמותה צכל, וכן עיקר (ט"ז) כלות נדח. הצל במניג צמדינו הלו כסבירה רהצונה, וצימי לבון נבגו כתיה. ותפילה צמוקס זנקנו לכתמייר, צימויו נולוויס וככ"ג, טליתס מטהספיס לינך צוית כנמת, מותרין לינך נטכ"ג כטהר נטיס. כי כו' לנן טלזון גדור סכל מטהספיס וכן יעמדו חון (פסקוי מיכליה"ז סי' קל"ז).**

אורח חיים הלכות קריית שם פח:א

The Mechaber rules that those who are tamei are permitted to daven, learn and go to shul. The Rema adds that, although this is indeed the strict halacha, the custom in his time was for women during their actual days menstruation not to go to shul or even to daven or say berachot at all. However, during her 7 clean days there was no custom to be strict. The Rema also quotes the psak of the Terumat Hadeshen to be lenient for all women during the Yamim Noraim, since to prevent them access to the shul on such days would cause 'great sadness' – עצבון גדור - .

38. **כל הטמאים אפי' נdotות מותרים לאחוזו בס"ת ולקרות בו, והוא שלא יהיו ידיהם מטוונפות או מלוכלות.**

ירוח דעה הלכות ספר תורה רפbat

As we note above, the Shulchan Aruch rules that all temei'm may hold and read from the Sefer Torah as long as their hands are clean.

39. **... וצמ' נח נתקין כתב צען בג"כ כי' נפערן מטהספ ותכל'ה הלאה צטעה צטופעת וכדמיס שטחתן מטסוס דרכיה צטעה ודר' מלהיס טפי, ודמי לפינוק.**

מור וקציעה סימן פח

Rav Ya'akov Emden expresses surprise at the idea that women would be exempted from davening just because they are in nidda. He suggests that it may be nothing at all to do with tuma and tahara but actually an issue of personal hygiene²⁷ and the difficulty for menstruating women to maintain this in shul. If the underlying concern is in fact one of personal hygiene, this may significantly impact on the application of the halacha today when women have access to products which fully protect personal feminine hygiene.

relevant when considering what is 'nachat ruach' more generally for women in a community.

26. R. Ya'akov ben Yehuda Landa.

27. See Kaf Hachayim 88:11 who makes a similar point. The halacha is very clear that one may only pray in a location which is clean of bodily waste and excretions and which does not smell bad - see Tosefta Berachot Chapter 2 and subsequent halachic codifications.

נהגו הנשים טהרה ופרישות בעצמן שלא ליכנס לבית הכנסת ושלא לראות ספר תורה בשעת נידותן וגם כשמתפללים אין עומדות בפני חברותיהם. ומשום מנהג וכבוד עושין כן ולא משום איסור. ובימי ליבונן לא נהגו להחמיר. ובימים נוראים מיום אחד של סליחות ואילך שרבים מתאפסים לילך בבית הכנסת מותירות לילך בבית הכנסת אף בימי נידותן כשאר נשים, כי יהיה להן לעצבון גדול שהכל מתאפסין והן יעדדו חוץ. וכן כל כיווץ בזה כגון שימושה את בנה או בתה או שהיא עצמה يولדה שחולcin בבית הכנסת אחר ד' שבועות מותרת אפילו היא נדה. וכל זה לילך בבית הכנסת אבל להתפלל בביתה ולברך כל הברכות ובפרט ברכת המזון וקידוש שהן מן התורה חייבות יכולילו עלמא אפילו בשעת נידתן. ומה שנוהגים שלא להזכיר את השם בשעת נידתן או שלא ליגע בספר אין מנהג זה עיקר

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן פח סעיף ב

The Shulchan Aruch HaRav mentions the custom of menstruating women not to come to shul, but reinforces the custom to be lenient on the Yamim Noraim (in which, based on the Magen Avraham) he includes Selichot since many people attend to shul). He also extend this heter to other public occasions such as family weddings. But he rejects as without basis the more stringent medieval customs not to say Shem Hashem or to touch a 'sefer'²⁸.

(ז) אבל המנהג וכו' - וCMDינוינו נוכנין סיטר לטולס ומברכות ומתפללות. ומ"מ נל' יסתכלו צס"ת צ"ע טמנז'יס חומכ נכרחות נעם. [ח"ל] ועוד כתב פל' יוכנו לזית בקבורות עד שיטכלו.

משנה ברורה סימן פח ס"ק ז

The Mishna Berura writes that, by his day, the custom was to be lenient and all women came to shul. However, those who were menstruating did not look at the writing of the Sefer Torah during hagba'a²⁹.

כל הטמאים אפילו נדות מותרות לאחיזה בס"ת ולקרנות בו דאין דברי תורה מקבלים טומאה ומטעם זה נתבאר בא"ח סי' פ"ח דכל הטמאים מותר למדוד ולקרנות ק"ש ולהתפלל. ורק בעל קרי הייתה מתקנת עזרא להזכירם טבילה ללימוד ולתפלה ולא לעניין הגיע בס"ת וכ"ש בחומשיים ושאר ספרי קדש ואף גם זה בטלוה לטבילהותא כמ"ש שם. ורק יראו שלא יהא ידיהם מטונפות או מלוכלות ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רפב סעיף טו

The Aruch HaShulchan rules that women who are in nidda are permitted to hold and read Sifrei Torah since Torah since Torah is not susceptible to tuma.

D] CONCLUSIONS SO FAR

- It is clear that, according to strict halacha, it is permitted for a woman to hold and read from a Sefer Torah, even if she is in nidda.
- Nevertheless, there is a long tradition of customs whereby women in nidda refrain from certain interactions with Torah. These have almost all ceased to apply today, especially those which are contrary to halacha, such as restrictions on davening, all poskim rule that women in nidda can and must daven, say berachot etc and perform all mitzvot. Also, in most communities, women who are in nidda attend synagogue normally.
- However, in some communities there has been pressure to innovate new customs, including:
 - carrying the Sefer Torah through the women's section so that they can kiss it on its travels from and to the aron kodesh.
 - enabling women to dance on Simchat Torah with the Sifrei Torah.
 - enabling women's leining, especially on Simchat Torah.
- In the coming shiurim we will be'H examine the halachic and hashkafic issues arising in these and other related questions.

28. The context here seems to indicate that he means regular sefarim in a home since he is not discussing the synagogue in this section of the quotation. R. Avi Weiss understands (*Women and Sifrei Torah*, Tradition 20(2), Summer 1982) this to be a reference to women touching Sifrei Torah and concludes that the custom was to permit this and other commentators (including more 'right wing' voices) have also taken this view. (See for instance <https://www.shulchanaruchharav.com/halacha/may-the-sefer-torah-be-brought-around-the-shul-or-to-the-womens-section-for-them-to-kiss/> fn.4).

See also <https://asktherav.com/17205-women-and-girls-kissing-a-sefer-torah/> (run by the Beis Din of Crown Heights, Brooklyn and the Va'ad Hakohol of Crown Heights) which addresses the issues in detail and also raises a possible distinction between regular sefarim and Sifrei Torah.

Some sources cited as general leniencies may in fact refer to very specific issues. For instance, Deracheha (<https://www.deracheha.org/contact-with-sefer-torah/#d1e4170>) cites the early 19th century Magen Giborim (Elef LeMagen 88:11) as advocating generally for leniency on the issue of women touching Sifrei Torah, when in fact his leniency relates specifically to the question of women davening and saying Shem Hashem while nidda. This presentation is somewhat misleading and gives the impression that there is broad approval in the traditional poskim to the issue of women touching Sifrei Torah.

29. This is also a stringency since the basic halacha, as ruled in SA OC 134:2, is that men and women should look at the writing of the Torah during hagba'a.